

**Protokół z X posiedzenia Zespołu do Spraw Romskich
Komisji Wspólnej Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych**

Warszawa, 22 czerwca 2010 r.

Część wstępna

W dniu 22 czerwca 2010 r. w Warszawie odbyło się X posiedzenie Zespołu do Spraw Romskich Komisji Wspólnej Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych, zwanego dalej „Zespołem”. Lista obecności w załączeniu.

Posiedzenie Zespołu otworzył Pan Józef Róžański, który poprowadził dalszą część spotkania wraz z Panem Romanem Chojnackim.

Porządek obrad

1. Zatwierdzenie protokołu z IX posiedzenia Zespołu do Spraw Romskich.
2. Informacja na temat stanu realizacji *Programu na rzecz społeczności romskiej w Polsce*.
3. Działalność administracji rządowej w zakresie przeciwdziałania dyskryminacji Romów w życiu publicznym – wystąpienia:
  - a. Pełnomocnika Rządu do Spraw Równego Traktowania,
  - b. Przedstawiciela Rzecznika Praw Obywatelskich,
  - c. Pełnomocnika Komendanta Głównego Policji ds. Ochrony Praw Człowieka,
  - d. Zespołu do Spraw Monitorowania Rasizmu i Ksenofobii DKSiW MSWiA.
4. Wybrane problemy polityki antydyskryminacyjnej w Unii Europejskiej w odniesieniu do Romów.
5. Perspektywy standaryzacji języka romskiego w Polsce.
6. Sprawy bieżące.

Ad 1.

Pan Józef Róžański zwrócił się do członków Zespołu z prośbą o zgłoszenie ewentualnych uwag do protokołu z IX posiedzenia Zespołu. Wobec braku uwag, protokół został przyjęty.

Ad 2.

Pan Dobiesław Rzemieniewski przedstawił informację na temat stanu realizacji *Programu na rzecz społeczności romskiej w Polsce*. Poinformował zebranych, że w 2009 r. na realizację *Programu* złożyło się 557 zadań realizowanych przez 304 podmioty. Na finansowanie *Programu* przyznano 10 000 000 zł w ramach rezerwy celowej budżetu państwa, z czego wykorzystano kwotę 9 722 206 zł. Szczegółowe dane dotyczące realizacji *Programu* w 2009 r. znajdują się w „Sprawozdaniu z realizacji *Programu na rzecz społeczności romskiej w Polsce* za 2009 r.” zamieszczonym na stronach internetowych MSWiA. W roku 2010 do *Programu na rzecz społeczności romskiej w Polsce* złożono łącznie 1053 wnioski o dofinansowanie na łączną kwotę 30 830 550 zł. Dofinansowanie otrzymało 800 wniosków (698 z rezerwy celowej, 100 z części 30 budżetu państwa, 2 z części 43 budżetu państwa) na kwotę 11 060 000 zł. Z informacji uzyskanych z poszczególnych województw wynika, że wszystkie województwa uruchomiły rezerwę celową, zdecydowana większość zadań jest w trakcie realizacji. W procedurze składania wniosków do *Programu* na rok 2011 wprowadzono zmiany mające na celu wyeliminowanie pojawiających się we wnioskach o dofinansowanie nieprawidłowości. Zmieniono formularz wniosku w sprawie realizacji zadań *Programu* tak, aby ułatwić wnioskodawcy przekazanie pełnej informacji nt. planowanych działań. Zgodnie z „Informacją na temat mechanizmu przedkładania wniosków oraz przekazywania środków na realizację w 2011 r. zadań objętych *Programem na rzecz społeczności romskiej w Polsce*” do dnia 15 maja 2010 r. wnioskodawcy byli zobligowani do złożenia do wojewody właściwego ze względu na obszar realizacji projektów, wnioski zawierające szczegółowy opis projektów oraz dokładny kosztorys. Obecnie wnioski są poddawane ocenie formalnej i merytorycznej w urzędach wojewódzkich. W przypadku uchybień, wniosek kierowany jest do poprawek. Następnie wnioski przekazywane są do MSWiA, które wstępnie opiniuje wnioski pod względem merytorycznym. Wnioski wymagające korekty realizowanych zadań i kosztów odsyłane są do urzędów wojewódzkich, z prośbą o korektę i uzupełnienie. Po uzyskaniu korekt, do dnia 14 stycznia 2011 r. Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji wyda decyzję dotyczącą podziału środków znajdujących się w rezerwie celowej *Pomoc dla społeczności romskiej w Polsce* oraz zapisanych w części 43 budżetu państwa – Wyznania religijne oraz mniejszości narodowe i etniczne, przeznaczonych w 2011 r. na realizację zadań *Programu*. W roku 2011 MSWiA uruchomił również system elektronicznej obsługi *Programu na rzecz społeczności romskiej w Polsce* (tzw. ESOR), którego celem jest usprawnienie obiegu dokumentów.

Pani Sylwia Maroń zwróciła się z pytaniem, czy w związku z sytuacją powodziową zagrożona jest rezerwa celowa budżetu państwa przeznaczona na pomoc dla społeczności romskiej.

Pan Dobiesław Rzemieniewski poinformował, że – zgodnie z komunikatami Ministra Finansów – finanse publiczne nie odczują negatywnie skutków powodzi, a zatem rezerwa celowa przeznaczona na finansowanie *Programu* nie powinna zostać uszczuplona.

Pan Roman Chojnacki zauważył, że w środowisku romskim dużo się mówi o realizacji *Programu*, dostrzegane są trudności oraz nieprawidłowości związane z wdrażaniem *Programu*.

Pan Bogdan Wildangier zaproponował powołanie specjalnej komisji składającej się z przedstawicieli społeczności romskiej, której zadaniem byłoby monitorowanie przyznawanych dotacji oraz kontrolowanie środków wydawanych przez szkoły w ramach zwiększonej części oświatowej subwencji ogólnej. Pan Karol Kwiatkowski poparł pomysł powołania komisji oraz zwrócił uwagę na niewłaściwe wydatkowanie środków z *Programu*.

Pan Dobiesław Rzemieniewski zauważył, że jeśli członkowie Zespołu chcą wyłonić spośród swojego grona komisję, o której wspomnieli przedmówcy, powinni podjąć działania zmierzające do wyłonienia takiego ciała, a także określenia jego funkcji i zasad działania. Podkreślił, że monitorowanie prawidłowej realizacji poszczególnych zadań może napotkać na trudności natury technicznej. Przypomniwał, że większość zadań ma charakter lokalny, a liczba wniosków corocznie dofinansowanych w ramach *Programu* plasuje się na poziomie ok. 800. Jednocześnie zaapelował, żeby w przypadku powzięcia informacji o niewłaściwym wydatkowaniu środków *Programu na rzecz społeczności romskiej w Polsce* lub subwencji oświatowej, powiadomić o fakcie zaistnienia nieprawidłowości (wraz z podaniem uzasadnienia i wskazaniem podmiotu) właściwy urząd wojewódzki lub bezpośrednio pracowników MSWiA.

Pan Karol Kwiatkowski doprecyzował, że zadaniem komisji byłby udział w procesie oceny wniosków, a nie kontrola realizacji zadań, które otrzymały dofinansowanie.

Pan Dobiesław Rzemieniewski poinformował, że postulat uczestniczenia w procesie oceny wniosków o dofinansowanie zadań służących zachowaniu i rozwojowi tożsamości kulturowej mniejszości narodowych i etnicznych oraz zachowaniu i rozwojowi języka regionalnego zgłosiła strona mniejszościowa Komisji Wspólnej Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych. Poinformował także, iż kilka lat wcześniej pracownicy MSWiA proponowali udział w procesie oceny na posiedzeniu Podzespołu do spraw Romskich. Procedury takiej nie udało się wówczas opracować. Zachęcił do przedstawienia projektu powołania wspomnianej komisji oraz zasad jej funkcjonowania.

Pan Karol Kwiatkowski zobowiązał się do przygotowania takiego projektu oraz przekazania propozycji do DWRoMNiE MSWiA.

Pan Andrzej Puma zauważył, że procedura oceny wniosków składanych do *Programu* przewiduje przeprowadzenie konsultacji z przedstawicielami społeczności romskich na etapie tworzenia, opiniowania i realizacji projektów. Podkreślił, że na terenie Zabrza wspomniane konsultacje nie są prowadzone. Zaproponował, aby zachęcić urzędy wojewódzkie do przywiązywania większej wagi na stosowne zapisy „Informacji”. Dodał, że, w jego opinii, część romskich organizacji pozarządowych jest nazbyt restrykcyjnie traktowana w zakresie kontroli przez Śląski Urząd Wojewódzki.

Pan Mirosław Dymitrak stwierdził, że zna przypadki podszywania się organizacji pozarządowych pod organizacje romskie i czerpania przez nie środków na swoje utrzymanie. Wyraził niepokój, że środki te nie trafiają do osób pochodzenia romskiego.

Pan Roman Chojnacki zaproponował, żeby w związku ze zmianami zasad rozliczania projektów, MSWiA rozważyło możliwość przeprowadzenia szkolenia.

Pani Krystyna Markowska stwierdziła, że w przypadku rozliczania wniosków *Programu* nie zauważyła nowych zasad księgowych. Dodała, że w poszczególnych urzędach wojewódzkich stosowne są różne rozwiązania.

Pan Karol Kwiatkowski podkreślił wartość *Programu* dla społeczności romskiej. Dodał, że wzór wniosku o dotację jest stosunkowo przejrzysty i łatwy do wypełnienia, a zasady rozliczania projektów są standardowe. W jego opinii romskie organizacje pozarządowe powinny mieć jednak wgląd w procedurę oceny wniosków.

Pani Krystyna Markowska poinformowała zebranych, że na terenie województwa mazowieckiego projekty opiniuje komisja, w skład której powołano m.in. przedstawicieli organizacji romskich. Natomiast w miastach Skierniewice i Piotrków Trybunalski – na etapie tworzenia projektów – poproszono Romów o zorganizowanie spotkania konsultacyjnego.

Pan Andrzej Grzymała-Kazłowski dodał, że podobny mechanizm konsultacji wniosków funkcjonuje na terenie województwa warmińsko-mazurskiego. Podkreślił, że wyłonienie ciała opiniującego wnioski składane do *Programu* zapewne napotka na problemy natury technicznej. Należy rozważyć, jakie kompetencje powinny mieć osoby zasiadające w takiej komisji, a także, należy mieć na uwadze, że nie wszyscy Wnioskodawcy mogą sobie życzyć, aby ich wnioski były czytane przez konkurentów. Przypomniał, że m.in. z tych powodów działający w latach 2002-2005 Podzespół ds. Romskich, nie był w stanie wypracować ponadlokalnego modelu konsultowania wniosków składanych do *Programu*. Ponadto, ponownie zaapelował do zebranych, aby przekazywali precyzyjne informacje odnośnie podmiotów wydatkujących dotacje niezgodnie z przeznaczeniem. Zauważył,

że w województwie podkarpackim, po powzięciu informacji o niewłaściwym wykorzystaniu dotacji, sprawę przejęła prokuratura i sąd, co skończyło się prawomocnym wyrokiem skazującym dla osób odpowiedzialnych za oszustwa przy realizacji jednego z zadań *Programu*.

Pani Elżbieta Mirga-Wójtowicz poinformowała zebranych, że na terenie Małopolski dostrzega problem braku konsultacji wniosków składanych przez urzędy gmin do *Programu*. Aby przeciwdziałać temu zjawisku, od trzech lat organizowane są przez Małopolski Urząd Wojewódzki szkolenia, na których przedstawiciele jednostek samorządu terytorialnego oraz romskich organizacji pozarządowych mają okazję się spotkać i wymienić doświadczeniami. Szkolenia mają na celu również uwrażliwienie samorządowców na ww. problem. Dodała również, że w „Informacji” jest zapis mówiący, że wojewodowie przeprowadzają ocenę formalną i merytoryczną wniosków, a następnie przekazują je do MSWiA. Biorąc pod uwagę duże zróżnicowanie zakresu wniosków (edukacyjne, remontowe itp.), Wojewoda Małopolski co roku powołuje zespół opiniujący wnioski, w skład którego wchodzi, obok Pełnomocnika Wojewody ds. Mniejszości Narodowych i Etnicznych, m.in. specjaliści w dziedzinie polityki społecznej czy inwestycji. Podkreśliła, że komisja dysponuje informacjami, czy projekt jest realizowany w partnerstwie, a także jak wyglądała realizacja projektu w latach ubiegłych.

Pani Małgorzata Różycka przestrzegła przed problemem braku zaufania, na jaki może napotkać komisja opiniująca projekty z poziomu centralnego. Zaproponowała, aby szczególnie organizacje romskie oraz członkowie Zespołu pokusili się o wyegzekwowanie zapisów *Programu* odnośnie konsultacji na terenie poszczególnych gmin, powiatów oraz województw.

Pani Karolina Kwiatkowska zauważyła, że w IRU oraz ERTF działają analogiczne komisje.

Pan Bogdan Wildangier wrócił do kwestii sygnalizowanego przez Romów niewłaściwego wydatkowania środków z dotacji. Stwierdził, że nie ma możliwości wyciągnięcia konsekwencji wobec organizacji, które przeznaczają środki na inne cele niż integracja społeczności romskiej. Dodał, że Lubuski Urząd Wojewódzki nie konsultuje wniosków z jego organizacją.

Pan Roman Chojnacki zaproponował, aby w przypadku powzięcia informacji o nieprawidłowym wydatkowaniu środków, komisja mogła podjąć czynności sprawdzające.

Pan Zbigniew Włodkowski poinformował, że część *Programu na rzecz społeczności romskiej w Polsce*, za którą odpowiada Ministerstwo Edukacji Narodowej realizowana jest prawidłowo, a do resortu nie dochodzą sygnały o niewłaściwym wydatkowaniu środków. Dodał, że w 2009 r. z części 30 budżetu państwa, której dysponentem jest MEN,

wydatkowano kwotę 700 tys. zł na zakup podręczników i przyborów szkolnych. Łącznie do resortu wpłynęło 85 wniosków, z czego 11 złożyły organizacje pozarządowe, w tym 6 romskie organizacje pozarządowe. Ponadto, Podsekretarz Stanu w MEN zwrócił się do członków Zespołu z prośbą o precyzyjne informacje odnośnie niewłaściwego wykorzystania zwiększonej części oświatowej subwencji ogólnej.

Ad 3.

Pani Wiesława Kostrzewa-Zorbas przedstawiła informację nt. kompetencji Pełnomocnika Rządu ds. Równego Traktowania (pełen tekst informacji stanowi załącznik nr 2 do protokołu).

Panowie Tomasz Gellert i Marcin Sośniak przedstawili działania Rzecznika Praw Obywatelskich w zakresie ochrony praw mniejszości romskiej (prezentacja stanowi załącznik nr 3 do protokołu). Wskazując umocowanie prawne RPO, poinformowali, że Rzecznik jest organem, którego zadanie polega na ochronie przewidzianych w Konstytucji RP i innych ustawach praw i wolności w przypadkach ich naruszeń przez organy, organizacje i instytucje zobowiązane do przestrzegania i realizacji praw i wolności człowieka i obywatela. Zdaniem prelegentów, społeczność romską, na tle innych grup społecznych, wyróżnia wysoki stopień ubóstwa, generujący ograniczone możliwości korzystania z przysługujących im praw (na rynku pracy, w dostępie do służby zdrowia, w dostępie do edukacji), samoizolacja społeczności romskiej oraz siła niekorzystnego stereotypu. RPO może podejmować interwencje na podstawie zgłoszonych skarg lub działać z własnej inicjatywy. Skargi składane do RPO (indywidualne lub składane przez organizacje pozarządowe) mogą mieć charakter odformalizowany, niemniej jednak powinny umożliwiać podjęcie interwencji (należy podać imię i nazwisko skarżącego, kontakt, opis sprawy). RPO prowadząc ewidencję spraw nie odnotowuje narodowości skarżącego, stąd trudno oszacować dokładną liczbę skarg wpływających od przedstawicieli mniejszości narodowych i etnicznych. Praktyka pokazuje jednak, że jest to około 20-30 spraw rocznie. Autorami większości skarg wpływających do Rzecznika są organizacje pozarządowe. Zgłaszane do RPO skargi dotyczą głównie spraw socjalno-bytowych (np. skarga wójta romskiego z Maszkowic w sprawie zagwarantowania społeczności romskiej opału przez gminę), powielania negatywnych stereotypów przez media, dostępu dzieci i młodzieży do edukacji oraz opieki (np. kwestia organizacji przedszkola romskiego w Poznaniu przez Fundację Bahtale Roma czy budowy świetlicy w Koszarach) czy też stwierdzenia obywatelstwa polskiego. Ponadto, RPO podejmuje działania z własnej inicjatywy. Prowadzi bieżący monitoring prasy pod kątem występowania treści rasistowskich lub ksenofobicznych, a także podawania narodowości sprawców do publicznej wiadomości.

Na podstawie sygnałów prasowych rzecznik wystąpił również do Najwyższej Izby Kontroli z prośbą o poprawę kontroli w zakresie wydatkowania przez jednostki samorządu terytorialnego zwiększonej subwencji oświatowej. Prowadzone są także badania terenowe, niekiedy mające charakter prewencyjny. W latach 2006-2008 pracownicy Biura Rzecznika Praw Obywatelskich przeprowadzili wizytację osiedli romskich z terenu województwa małopolskiego, których efektem było skierowanie wystąpień do poszczególnych gmin z prośbą o polepszenie sytuacji bytowej rodzin romskich. Ponadto, w roku 2008 wizytowano 9 gmin na terenie całego kraju, w których występowały tzw. „klasy romskie”. Planowane jest przeprowadzenie monitoringu szkół specjalnych, do których uczęszczają uczniowie pochodzenia romskiego. Panowie T. Gellert oraz M. Sośniak zaapelowali o przekazywanie informacji o sprawach wymagających interwencji Rzecznika Praw Obywatelskich do Biura RPO.

Pan Krzysztof Łaszkiwicz przedstawił informację nt. kompetencji Pełnomocnika Komendanta Głównego Policji ds. Ochrony Praw Człowieka (prezentacja stanowi załącznik nr 4 do protokołu). Zauważył, że obok wysoko usytuowanego w Komendzie Głównej Policji Pełnomocnika, istnieje sieć regionalnych pełnomocników umiejscowionych w poszczególnych województwach oraz w 5 szkołach policyjnych. W zakresie ochrony praw człowieka Pełnomocnik ściśle współpracuje również z Biurem Kryminalnym. Do zadań Pełnomocnika należy monitorowanie i koordynowanie działań Policji w zakresie realizacji zaleceń instytucji i organizacji krajowych oraz międzynarodowych powołanych do ochrony praw człowieka oraz zadań wynikających z krajowych programów dotyczących ochrony praw człowieka. Ponadto, wśród jego kompetencji należy wymienić monitorowanie i rozpowszechnianie w Policji standardów i zaleceń organizacji międzynarodowych powołanych do ochrony praw człowieka, monitorowanie opracowywanych przez Policję sprawozdań z realizacji postanowień konwencji o ochronie praw człowieka czy współpraca z instytucjami krajowymi i międzynarodowymi w zakresie upowszechniania i ochrony praw człowieka. Pełnomocnik odpowiada również za koordynowanie i nadzór nad realizacją zadań w zakresie ochrony praw człowieka w Policji przez pełnomocników do spraw ochrony praw człowieka powołanych przez komendantów wojewódzkich Policji, Komendanta Stołecznego Policji, Komendanta-rektora Wyższej Szkoły Policji w Szczytnie i komendantów szkół policyjnych. Zadaniem Pełnomocnika jest także promowanie skutecznych działań na rzecz poszanowania praw człowieka w Policji poprzez inspirowanie, monitorowanie i koordynowanie działań szkoleniowych oraz popularyzacyjnych i wydawniczych oraz opiniowanie programów szkolenia z zakresu ochrony praw człowieka oraz przedstawianie

tematów z zakresu ochrony praw człowieka do realizacji w ramach doskonalenia zawodowego policjantów.

Podkreślił, że Pełnomocnik nie posiada uprawnień kontrolnych, lecz wyposażony został w kompetencje analityczno-sygnalizacyjne. Może podejmować interwencję w przypadku wystąpienia aktów dyskryminacji ze strony funkcjonariuszy Policji. Podkreślił, że dzięki usytuowaniu w Komendzie Głównej policji, posiada pełen dostęp do dokumentacji zawierającej charakterystykę problemu, a także może wystąpić z żądaniem przekazania szczegółowych informacji z jednostek terenowych. Wśród działań Pełnomocnika należy również wskazać realizację i inspirowanie szkoleń dla funkcjonariuszy Policji, zarówno na poziomie lokalnym, jak i centralnym. Pan Krzysztof Łaskiewicz poinformował również zebranych, że w roku 2009 Pełnomocnik nie podejmował interwencji w sprawach mniejszości romskiej, a odnotowane w jednostkach terenowych przypadki (np. Oświęcim, Kęty) miały charakter incydentalny i nie dały podstaw do uruchomienia działań systemowych wśród funkcjonariuszy.

Pani Anna Malmon odczytała informację nt. kompetencji Zespołu Monitorowania Rasizmu i Ksenofobii DKSiW w zakresie przeciwdziałania dyskryminacji Romów (pełen tekst wystąpienia stanowi załącznik nr 5 do protokołu).

Pan Mirosław Dymitrak zwrócił uwagę na trudną współpracę Romów z urzędami miast. Podkreślił, że w przypadku niewłaściwego potraktowania Romów w urzędzie, społeczność romska nie wie, do kogo powinna się zwrócić po pomoc. Niewielki procent skarg, o których mówili przedmówcy wynika z niewiedzy, do jakiego podmiotu kierować skargi.

Pan Józef Różański zaproponował, aby zawsze pierwszym odbiorcą skargi na zachowanie urzędnika był jego przełożony.

Pan Roman Chojnacki zauważył, że w Legnicy działa stowarzyszenie zrzeszające społeczność romską, które powinno objąć wsparciem ewentualne osoby potrzebujące porady.

Pani Anna Malmon poinformowała, że w latach 2006-2008 MSWiA finansowało projekt polegający na świadczeniu darmowego poradnictwa obywatelskiego w sprawach dotyczących dyskryminacji z powodu pochodzenia etnicznego lub narodowości. Zaproponowała rozważenie możliwości powrotu do finansowania tego rodzaju wsparcia.

Pan Karol Kwiatkowski poddał w wątpliwość kompetencje urzędników decydujących o sprawach społeczności romskiej oraz zasugerował organizację szkoleń z zakresu kultury romskiej dla urzędników. Pan Bogdan Wildangier poparł pomysł szkolenia urzędników.

Pan Tomasz Gellert wyraził rozczarowanie wypowiedzią przedmówców dotyczącą nieprzygotowania urzędników do zajmowania się tematyką romską. Dodał również, że należy pamiętać, iż w państwie prawa obowiązuje zasada, według której każdy urząd działa

na podstawie i w granicach obowiązującego prawa. Należy zatem precyzyjnie zbadać, czy sprawa, z którą występujemy do konkretnego urzędu leży w jego kompetencjach.

Pan Karol Kwiatkowski doprecyzował, że jego wypowiedź dotyczyła urzędników niskiego szczebla.

Pani Sylwia Maroń poruszyła problem dwóch asystentów edukacji romskiej z Dolnego Śląska, którzy – po ukończeniu studiów pedagogicznych dających uprawnienie do wykonywania zawodu nauczyciela – zatrudniani są przez dyrektorów szkół na stanowiskach asystentów, a nie nauczycieli wspomagających edukację romską. Ponadto, omawiając zajęcia w Świebodzicach, które miały miejsce w czerwcu br., podjęła kwestię podawania przez dziennikarzy do publicznej wiadomości pochodzenia etnicznego sprawców przestępstw. Poprosiła o zajęcie stanowiska w tej sprawie Pełnomocnika KGP ds. Ochrony Praw Człowieka.

Pan Krzysztof Łaszkiewicz wyjaśnił, że z przekazanych informacji nie wynikają zadania dla policji. Policja podejmuje stosowne działania w przypadku wystąpienia czynu przestępczego, a treści komunikatu prasowego za taki uznać nie można.

Pan Janusz Kopacz przekazał zebrany egzemplarz gazety „Super Warszawa” z dnia 22 września 2009, jako przykład zamieszczania przez dziennikarzy informacji o pochodzeniu romskim podejrzanych.

Pani Karolina Stankiewicz zwróciła się z pytaniem, czy w realizowanym przez Pełnomocnika Rządu ds. Równego Traktowania projekcie pn. „Równe traktowanie standardem dobrego rządzenia” przewidziano szkolenia z zakresu kultury romskiej.

Pani Wiesława Kostrzewa-Zorbas odpowiedziała, że zakres projektu nie obejmuje prezentacji poszczególnych kultur mniejszościowych, tematem szkoleń skierowanych do urzędników ma być polityka równego traktowania i przeciwdziałania dyskryminacji.

Pan Andrzej Puma przedstawił zajście w Zabrze, kiedy policja weszła do domu rodziny romskiej bez nakazu.

Pan Krzysztof Łaszkiewicz poinformował, że w takim przypadku można złożyć skargę na działania policji oraz przesłać ją do wiadomości KGP.

Pan Andrzej Puma poprosił, aby na kolejnych spotkaniach Zespołu uwzględnić uczestnictwo przedstawicieli Prokuratury i Ministra Sprawiedliwości.

Ad 4.

Pani Wiesława Kostrzewa-Zorbas przedstawiła wybrane problemy polityki antidyskryminacyjnej w Unii Europejskiej w odniesieniu do Romów (pełen tekst wystąpienia stanowi załącznik nr 6 do protokołu).

Pan Andrzej Mirga poinformował zebranych o 3. spotkaniu europejskiej platformy na rzecz integracji Romów, które odbyło się w Brukseli w czerwcu br., gdzie dyskutowano nt. kierunków polityki Unii Europejskiej na rzecz integracji Romów oraz działań kolejnych prezydencji przejmujących przewodnictwo w Radzie Unii Europejskiej.

Pani Wiesława Kostrzewa-Zorbas dodała, że jesienią 2011 r. planowana jest organizacja w Polsce Szczytu Równości.

Ad 5.

Pani Małgorzata Różycka przedstawiła informację nt. działalności utworzonej w 2008 r. roboczej grupy językowej. Powodem ukonstytuowania się grupy był pilotażowy roczny program Rady Europy z 2007 r., którego celem było zbadanie możliwości nauczania języka romskiego jako języka ojczystego romskiej mniejszości etnicznej. Rada Europy zaproponowała resortom edukacji w 10 państwach członkowskich (w tym polskiemu Ministerstwu Edukacji Narodowej) udział w tym projekcie. Zakres tego programu nie był nigdy wyraźnie określony, co wynikało z trudności dotyczących tej problematyki. Rada Europy chciała zbadać poziom zainteresowania państw programem. W ramach działań Rady Europy odbyły się 2 seminaria (w maju 2007 r. oraz listopadzie 2008 r.) poświęcone prezentacji przygotowanego na zlecenie Rady Europy przykładowego tzw. portfolio języka romskiego, skierowanego do dwóch poziomów wiekowych: uczniów w wieku 6-11 lat oraz 11-16 lat. Portfolio to jest dostępne na stronie Rady Europy w romskiej i angielskiej wersji językowej. Ministerstwo Edukacji Narodowej, zainteresowane inicjatywą, wydelegowało na wspomniane spotkania Małgorzatę Różycką – jako przedstawiciela administracji rządowej oraz Stanisławę Mirgę, czynną nauczycielkę, posługującą się językiem romskim i prowadzącą przedszkole dla dzieci romskich. Podczas konferencji strona polska wyraziła pogląd, że w przypadku środowiska Romów w Polsce w długiej perspektywie nie będzie można mówić o wprowadzaniu do systemu oświaty nauki języka romskiego jako języka ojczystego mniejszości romskiej (mimo, że istnieje taka możliwość prawna i finansowa, z której korzystają inne mniejszości) z kilku powodów, z których najważniejszymi są: niechęć środowiska romskiego do jakiegokolwiek formy upowszechniania swojego języka, mającego w kulturze status tabuiczny, wielość dialektów romskich funkcjonujących w Polsce, co skutkuje zarówno brakiem standaryzacji pisowni tego języka i podstaw programowych, jak i nauczycieli pochodzenia romskiego, którzy mogliby prowadzić naukę tego języka (jak to się dzieje w niektórych innych krajach). Jednocześnie jednak, ze względu na toczące się wówczas prace nad przygotowaniem elementarza dla dzieci romskich w wersji językowej Romów Górskich, nad którą pracował

autor elementarza Pan Karol Gierliński, MSWiA uznało, że stwarza to dobrą okazję do bliższego przyjrzenia się praktycznym problemom pracy nad tłumaczeniem na języki romskie. W związku z tym na spotkaniu między przedstawicielami MEN oraz MSWiA w kwietniu 2008 r. uzgodniono, że MEN włączy się częściowo w pracę nad elementarzem (który - należy przypomnieć - był realizowany w ramach *Programu na rzecz społeczności romskiej w Polsce ze środków MSWiA*) w ten sposób, że umożliwi robocze spotkania autora elementarza z Romami mającymi pewne doświadczenie nauczycielskie oraz świadomość realiów funkcjonowania tej społeczności. Ustalono zatem, że MEN udostępni ośrodek Centralnego Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli w Sulejówku na trzy spotkania, zwróci koszty biletów dla romskich członków tego zespołu oraz przekaże środki na niewielkie honoraria za uczestnictwo w pracach tej grupy (z wyłączeniem przedstawicieli administracji), o co zabiegało MSWiA, mając świadomość, że praca grupy może odbywać się wyłącznie w czasie wolnym od pracy zawodowej tj. w weekendy.

Odbyły się trzy spotkania grupy w terminach: 30 maja - 1 czerwca, 27-29 czerwca oraz 26-28 września 2008 r. W spotkaniach udział wzięli: Karol Gierliński, Stanisława Mirga, Jan Mirga, Robert Bładycz, Jacek Milewski, Adam Bartosz, Paweł Lechowski oraz Marcel Courthiade, a także Andrzej Korona (9 osób z merytorycznym zapleczem). Wolontarystycznie w pracach wzięli udział także przedstawiciele Lowarów i Sintów: Panowie Edward Sabo i Zbigniew Szubert.

Podczas pracy wiele uwagi poświęcono przenikaniu do języka romskiego słów z języka polskiego i niepokojącemu procesowi zanikania dawnych określeń romskich, wpływowi zasad polskiej ortografii na pisownię tekstów w języku romskim (co może komplikować edukację uczniów romskich), pojawiające się w dostępnych czasopismach romskich niekonsekwencje pisowni – szereg praktycznych problemów wynikających z braku standaryzacji języka. Ze względu na pojawiające się w ramach rządowego *Programu* publikacje w dialektach romskich, co skądinąd jest pożądane i dyktowane świadomością pilnej potrzeby zachowania języka romskiego od rozmaitych naleciałości (z języka polskiego, angielskiego etc.) uznano, że grupa wypracuje wstępną propozycję zapisu alfabetu.

Niestety, mimo przygotowania przez MSWiA dla MEN propozycji kontynuowania pracy nad tą problematyką w roku 2009, nie udało się uzyskać z resortu edukacji środków na kolejny rok, co spowodowało ustanie prac grupy językowej. Wobec tego prace zakończyły się na 3 spotkaniach. Wśród efektów pracy grupy należy wskazać:

- przygotowanie tłumaczenia elementarza na dialekt Romów Górskich,
- przygotowanie propozycji zapisu zgodnie z propozycjami uczestników prac tego Zespołu (materiał ten został przedstawiony MEN, a także opublikowany

w *Studia Romologica*, t. 2, 2009 oraz przedrukowany w pracy zbiorowej pt: *Romowie 2009. Między wędrówka a edukacją*, Warszawa, 2009,

- stworzenie portalu internetowego, który prezentuje wersje multimedialne elementarzy, jest forum dyskusji nad językiem etc. (www.elementaro.org.pl).

Koszty pracy zespołu zamknęły w kwocie 14 052,47 zł, z czego kwotę 2702,47 zł wydatkowano na zwrot środków za bilety PKP dla uczestników (w tym bilet lotniczy dla M. Courthiade), a kwotę 11 350 zł przeznaczono na honoraria autorskie. Podane koszty obejmują łącznie trzy spotkania, trwające od piątku do niedzieli. Honoraria, ze względu na ograniczone środki finansowe, miały charakter nie tyle wynagrodzeń za włożoną ogromną pracę, co raczej charakter symbolicznej gratyfikacji dla uczestników za poświęcony czas wolny. Niestety, należy przy tym zauważyć, że uczestnicy prac grupy dostali swoje wynagrodzenia po ponad roku od ostatniego spotkania.

Ze strony administracji w spotkaniach uczestniczyli D. Rzemieniewski, D. Dobrzyńska, A. Grzymała-Kazłowski, G. Płoszajska oraz M. Różycka. Należy wyraźnie podkreślić, że każda z ww. osób brała udział w spotkaniu bez jakiegokolwiek gratyfikacji, w swoim czasie wolnym.

Jednocześnie należy zauważyć, że podczas jednego ze spotkań wywiązała się dyskusja między Marcelem Courthiade, wybitnym językoznawcą i Romem, posługującym się wieloma dialektami romskimi, a pozostałymi uczestnikami spotkania – reprezentującymi Romów w Polsce – dotycząca modelu standaryzacji. M. Courthiade optował za popularyzacją zaproponowanej przez siebie standaryzacji zapisu języka romskiego (tzw. międzynarodowy zapis/alfabet warszawski). Romscy dyskutanci z Polski utrzymywali jednak, że w Polsce takie rozwiązanie nie zda egzaminu, gdyż wersja międzynarodowa nie przyjęła się nigdzie do użytku, mimo upływu 20 lat od jej zaproponowania, a w Polsce jej nieużywanie wynika m.in. z faktu, że stosuje ona litery spoza polskiego alfabetu. Zgodzono się jednak w dyskusji, że na etapie, z którym mamy do czynienia w Polsce, konieczne jest stosowanie zapisu zawierającego polskie litery, a po wstępnym ujednoczeniu zasad i przyjęciu się ich w praktyce językowej będzie można próbować rozważać inne warianty. Uznano jednak, że konieczne jest informowanie uczniów (i rodziców), że istnieje wersja standaryzowana, stąd w elementarzu znalazła się taka informacja wraz z zapisem całego alfabetu w wersji M. Courthiade.

Pani Ewa Krzyżanowska zwróciła uwagę, że powołanie grupy językowej powinno być skonsultowane z Zespołem ds. Romskich. Podkreśliła, że Pan Karol Gierliński nie powinien decydować za całą społeczność romską bo „Pan Gierliński jest daleko od Romów” i nie zna dobrze wszystkich dialektów. Podała również przykład z Lublina, gdzie Bogdan Szczerba,

który zdaniem Pani E. Krzyżanowskiej, nie zna języka romani, ma, wg słów Pani E. Krzyżanowskiej, wykładać w tym języku. Pani Ewa Krzyżanowska stwierdziła także, że *gadziowie* odebrali Romom ich zwyczaje (wróżby, tradycyjne stroje) i próbują również zawładnąć językiem romskim, na co nie może być zgody.

Pan Karol Kwiatkowski zauważył, że nie ma ryzyka, aby język romski wyginął, od pokoleń przekazywany jest ustnie w procesie wychowania, a zapisywany jest fonetycznie. Przychylił się do wypowiedzi przedmówczyni dodając, że w sprawie utworzenia grupy MSWiA powinno było zasięgnąć opinii takich autorytetów jak Andrzej Mirga czy Stanisław Stankiewicz i omówić tę sprawę na forum Zespołu. K. Kwiatkowski poinformował, że docenia pracę Pana Karola Gierlińskiego, który zrobił dla Romów wiele dobrego, ale podkreślił, że po romsku mówić „za bardzo nie umie, może w dialekcie Sintów tak, ale dlaczego od razu pisać podręczniki w dialekcie Polskiej Romy”. Skrytykował również list Adama Bartosza będący odpowiedzią na list Romana Chojnackiego w sprawie grupy językowej, jako obraźliwy dla Romów. Chodziło o cytat „Studiując od wielu lat tę tradycję staram się podkreślać, że jedną z jej podstawowych wartości jest niechęć ortodoksyjnych Romów do gadziów oraz innych grup romskich”. K. Kwiatkowski wskazał, że osoby, które „żyją z Romów” nie powinny używać takich obraźliwych sformułowań.

Członkowie Zespołu do Spraw Romskich poddali w wątpliwość wartość elementarza romskiego oraz zarzucili brak znajomości języka romskiego niektórym osobom wchodzącym w skład grupy. Poprosili również o wskazanie efektów pracy grupy.

Pan Andrzej Grzymała-Kazłowski poprosił o zaprzestanie postępowania osób nieobecnych na sali, które nie mogą odpowiedzieć na przedstawiane zarzuty. Przypomniął, że sprawa powołania grupy językowej pojawiała się dwukrotnie w porządku obrad Zespołu do Spraw Romskich, jednak z uwagi na brak czasu, temat ten nie został omówiony. Mimo to, wiedza o spotkaniach grupy była w posiadaniu członków Zespołu, w tym R. Chojnackiego i trudno w tej sytuacji stawiać zarzut, że prace grupy językowej były zaskoczeniem dla Romów. Zauważył również, że trudno sobie wyobrazić, aby wszystkie kwestie, które administracja rządowa podejmuje w zakresie integracji Romów były konsultowane z Zespołem do Spraw Romskich. Sytuacja taka doprowadziłaby do paraliżu działań administracji. Zwrócił również uwagę, że nie sposób zapomnieć, że Zespół nie reprezentuje wszystkich środowisk romskich w Polsce. Poinformował zebranych, że efektem pracy grupy językowej jest wydanie elementarzy romskich autorstwa Karola *Parno* Gierlińskiego w dwóch dialektach - Polska Roma i Romów Karpackich. W obydwu elementarzach ujednolicono system zapisu znaków, tak, aby nie zachodziły niespójności ortograficzne i fonetyczne.

Pan Roman Chojnacki, przekazał, że M. Courthiade prace zespołu określił mianem cyrku.

Pan Andrzej Grzymała-Kazłowski poinformował, że M. Courthiade, pomimo różnicy zdań, o której wspominała M. Różycka, wykonał dużą pracę służącą wydaniu elementarzy. Dodał, że, w jego opinii, spór o zasadność powołania grupy językowej nie powinien rozgrywać się na płaszczyźnie Romowie i nie-Romowie, przypomniał, że w grupie językowej zasiadali Romowie reprezentujący różne grupy etniczne i dialektalne, w tym także członkowie Zespołu ds. Romskich i że w istocie spór o standaryzację języka romskiego jest sporem wewnątrzromskim.

Pan Janusz Kopacz zwrócił uwagę, że on, jako Lowar, zna dialekt lowarski języka romskiego i do ewentualnych tłumaczeń na języki romskie powinni być zaangażowani przedstawiciele poszczególnych grup romskich. Przyznał jednocześnie, że w pracach grupy brał udział przedstawiciel Lowarów, członek Zespołu – Pan Edward Sabo.

Pan Mirosław Dymitrak stwierdził, że – w jego opinii – elementarze nie są potrzebne dzieciom romskim.

Pani Małgorzata Różycka wyraziła żal, że dotychczas nikt nie pomyślał, aby uhonorować Karola Gierlińskiego w uznaniu za jego dotychczasową działalność. Dodała, że Zespół wiele stracił po rzeknięciu się członkostwa przez K. Gierlińskiego.

Ad 6.

Pani Karolina Kwiatkowska zapytała o działania podjęte przez MSWiA odnośnie zgłaszanego na poprzednim posiedzeniu Zespołu do Spraw Romskich projektu wystąpienia do MPiPS w sprawie wprowadzenia na rynek pracy konsultantów romskich, udzielających porad rodzinom romskim znajdującym się w trudnej sytuacji. Poprosiła również o informacje odnośnie postępu prac Grupy Wyszehradzkiej nad *Środkowo-Europejską Strategią na Rzecz Romów*.

Pan Dobiesław Rzemieniewski poinformował, że projekt wystąpienia do MPiPS został przekazany przedstawicielom mniejszości romskiej w Komisji Wspólnej Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych, resort oczekuje na odpowiedź w tej sprawie.

Pani Wiesława Kostrzewa-Zorbas wyjaśniła, że z uwagi na zmianę przewodnictwa w Grupie Wyszehradzkiej, prace nad *Strategią* nie postępują. O działaniach Grupy na bieżąco są informowani Panowie S. Stankiewicz i K. Gierliński.

Pan Bogdan Wildangier poprosił o wyjaśnienie, dlaczego – w jednym z projektów realizowanych poza granicami kraju przez Fundację Prom z Wrocławia – wśród 30 uczestników znalazło się tylko 5 Romów. Wyraził również niezadowolenie ze standardu

hotelu, w którym zostali zakwaterowani członkowie Zespołu. Wrócił również do poruszanego na poprzednich posiedzeniach tematu zwrotu kosztów opłat za autostrady.

Pan Józef Różański, odpowiedział, że zasady zwrotu kosztów podróży i zakwaterowania są ustalane przez Dyrektora Generalnego resortu w oparciu o obowiązujące przepisy prawne.

Pani Małgorzata Różycka wyjaśniła, że Fundacja Prom od kilku lat organizuje wyjazdy osób pracujących na Dolnym Śląsku ze społecznością romską, mające na celu wymianę doświadczeń z instytucjami z kraju i z Europy, którym los Romów nie jest obojętny. Dotychczas odbyły się 3 wyjazdy, jeden do Krakowa, Tarnowa i Oświęcimia, kolejne do Pragi i Budapesztu. Środki na ww. cel pochodziły z funduszy *Programu na rzecz społeczności romskiej w Polsce*, ale również Funduszu Wyszehradzkiego oraz Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności. W każdym z wyjazdów wzięło udział około 30 osób, z czego ponad połowę stanowili Romowie, co oznacza, że informacja przekazana przez B. Wildangiera jest nieprawdziwa.

W trakcie wypowiedzi Pani Małgorzaty Różyckiej, Pan Bogdan Wildangier, wyrażając oburzenie z powodu „zarzucania mu kłamstwa” – opuścił salę.

Pan Karol Kwiatkowski zwrócił się do przedstawicieli Władzy Wdrażającej Programy Europejskie z prośbą o informację, czy jawne są kwoty dofinansowania projektów, które przeszły weryfikację merytoryczną i uzyskały odpowiednią liczbę punktów w ramach VI rundy konkursu nr 2/1.3.1 PO KL, a także czy cała alokacja na rok 2009 została wykorzystana. Zapytał również, kiedy planowane jest ogłoszenie konkursu na rok 2010, a także czy istnieje możliwość przyspieszenia oceny wniosków.

Pani Kinga Krzyszczuk-Micek poinformowała, że większość projektów, które otrzymały dofinansowanie została skierowana do negocjacji. Wysokość dofinansowania poszczególnych projektów będzie znana po zawarciu z Wnioskodawcami umowy o dofinansowanie. Lista umów publikowana jest na stronie WWPE oraz MSWiA. Dodała, że alokacja na rok 2009 wynosiła 18 mln zł i została w całości rozdysponowana. Ponadto, poinformowała, że konkurs na rok 2010 zostanie ogłoszony 25 czerwca br., wnioski będzie można składać do WWPE od dnia 15 lipca 2010 r. Ocena wniosków powinna odbywać na bieżąco, w przypadku konkursu nr 2/1.3.1 opóźnienia w ocenie spowodowane były zmianą systemu oceny projektów (powołanie ekspertów w miejsce asesorów), co zostało wyjaśnione na IX posiedzeniu Zespołu ds. Romskich.

Pan Roman Chojnacki poinformował zebranych, że członkowie Zespołu do Spraw Romskich, mimo wcześniejszych deklaracji o nie wskazywaniu obserwatorów do Komisji Oceny Projektów dla Poddziałania 1.3.1 PO KL, postanowili wytypować 5-6 osób, które miałyby pełnić funkcję obserwatorów. Dodał, że część projektów wskazanych

do dofinansowania na liście rankingowej VI rundy konkursu nr 2/1.3.1 PO KL budzi wątpliwości Zespołu.

Pani Kinga Krzyszczuk-Micek przypomniała, że zgodnie z *Zasadami dokonywania wyboru projektów* wszystkie osoby uczestniczące w organizacji konkursu oraz osoby biorące udział w posiedzeniu KOP (członkowie KOP oraz obserwatorzy) są zobowiązane do zachowania poufności danych i informacji zawartych w dokumentach związanych z oceną. Oznacza to, że obserwator nie może ujawniać osobom trzecim treści omawianych i prezentowanych na posiedzeniach KOP. Obserwator jest zobligowany do podpisania deklaracji poufności oraz niewynoszenia dokumentów. Dodała, że obserwator nie ma możliwości oceny celowości projektu.

Członkowie Zespołu do Spraw Romskich zaapelowali, aby informować ich o projektach, które otrzymały dofinansowanie.

Pan Dobiesław Rzemieniewski zauważył, że informacje o projektach, które otrzymały dofinansowanie mają charakter jawny, corocznie są publikowane na stronach MSWiA, a zbiorcza informacja dotycząca decyzji Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji jest rozsyłana do wszystkich podmiotów uczestniczących w *Programie*. Zachęcił zebranych do zapoznania się z ww. informacjami.

Pan Andrzej Grzymała-Kazłowski zauważył, że po tytule projektu często trudno domyślić się, jaki jest jego faktyczny zakres merytoryczny. Zaproponował, aby w przypadku wątpliwości co do zasadności finansowania projektu, kierować pytania do podmiotu realizującego projekt lub skonsultować się z właściwymi urzędnikami z urzędów wojewódzkich lub z pracownikami MSWiA. Poruszył również kwestię zestawienia organizacji romskich, które otrzymały wsparcie na realizację projektów w 2010 r., opublikowanego w nr 2/2010 „Romano Atmo”, wskazując na nieprawidłowości wykazu (np. pojawienie się w zestawieniu organizacji, które w ogóle nie otrzymały dotacji).

Pani Sylwia Maroń zaproponowała, aby kolejne posiedzenie Zespołu do Spraw Romskich poświęcić problematyce subwencji oświatowej. Poprosiła również o informacje odnośnie raportu NIK z kontroli.

Pan Dobiesław Rzemieniewski wyjaśnił, że raport NIK nie został jeszcze opublikowany, jest przygotowywany.

Pan Roman Chojnacki zaproponował, aby kolejne posiedzenie, poświęcone problemowi zagłady Romów w czasie II wojny światowej, odbyło się w Krakowie i zostało połączone z upamiętnieniem rocznicy likwidacji Zigeunerlager.

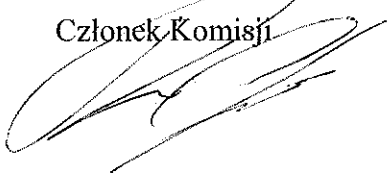
Pan Dobiesław Rzemieniewski poinformował, że w ciągu miesiąca MSWiA będzie miało poważne trudności ze zorganizowaniem uroczystego posiedzenia Zespołu do Spraw Romskich, połączonego z konferencją naukową.

Członkowie Zespołu zgodzili się, że rozważona zostanie możliwość organizacji w sierpniu 2011 r. wyjazdowego posiedzenia Zespołu, połączonego z konferencją poświęconą zagładowi Romów.

Posiedzenie Zespołu do Spraw Romskich zamknął Pan Józef Różański. Kolejne spotkanie Zespołu do Spraw Romskich odbędzie się jesienią 2010 r.

Roman Chojnacki

Członek Komisji

Tomasz Siemoniak

Współprzewodniczący Komisji